

Hejarklacksmentaliteten gör politiker dummare än vad de är

Dagens Nyheter den 11 januari 2019

Varje år dör tusentals människor under sina försök att fly från sitt hemland till ett rikt och demokratiskt EU-land. Men när rika länders befolkningar tillfrågas om migrationspolitiken, är det primära bekymret för de flesta att den är för generös, inte för strikt. En majoritet i Europa vill minska invandringen, och bland EU-medborgare är det fler som oroar sig för invandring än för terrorism eller för den ekonomiska situationen. Kontrasten är stor mot idén om fri rörlighet och migration mellan olika EU-länder: Den har nämligen stöd av runt 80 procent av EU-medborgarna.

Människors syn på invandring och migration tycks alltså variera kraftigt beroende på varifrån invandrarna kommer. Det är inte särskilt konstigt. Är det något vi människor är bra på, är det att dela upp oss i grupper, känna samhörighet med våra gruppmedlemmar och bry oss mindre om alla andra. Denna egenskap hos människor har tydliga fördelar. Förmågan att samarbeta med människor vi litar på har varit avgörande för den mänskliga utvecklingen. Grupployaliteten kan förklaras historiskt och förmodligen även evolutionärt.

Döden i Medelhavet illustrerar dock med plågsam tydlighet att det också finns stora problemen med människors tendens att bilda grupper. Loyaliteten inåt kombineras stundom med en betydande känslökyla utåt. Konflikter mellan grupper blir ofta förödande, även när alla inblandade skulle vinna på att samarbeta med varandra. Ibland tycks det vara viktigare för människor att motståndarna får det sämre än att det egna laget får det bättre.

Inget av detta är någon nyhet för den som varit vaken på åtminstone några historiektioner i skolan. Men hur stora skillnader krävs för att den mänskliga grupployaliteten ska aktiveras? Räcker det att människor talar samma språk, eller krävs det också likhet när det gäller kultur och värderingar? Framför allt: Vad kan vi göra för att motverka grupptänkandets avigsidor?

På 1970-talet gjordes en rad experiment i syfte att undersöka hur stora skillnader mellan olika grupper som krävs för att människor ska vara beredda att gynna den egna gruppen på bekostnad av andra. I studierna fick försökspersoner fördela pengar som belöning eller bestraffning, utan att se eller kommunicera med varandra, och utan att veta något annat än att forskarna delat in dem i två grupper.

Som väntat gav de flesta mer till sin egen grupp, och var dessutom beredda att gå miste om en belöning så länge den andra gruppen förlorade ännu mer. Detta grupployal beteende framkallades när människor trodde att de delats in på basis av hur de räknade prickar på en tavla. Samma sak hände när försökspersonerna grupperades efter vilken konst de gillade. I en senare studie sågs samma mönster när grupperna helt enkelt lottades fram.

Resultatet var alltså tydligt. Det behöver inte röra sig om religion, språk eller kultur. Vilken godtycklig gruppering som helst tycks vara tillräcklig för att människor på allvar ska börja favorisera sina egna.

Det är en insikt som manar till eftertanke. Ofta är det nämligen både praktiskt och intressant att dela in människor i grupper. Vi gör det när vi redovisar statistik, när vi diskuterar politik och – inte minst – när vi skämtar. Så måste det få vara – men det finns också problem.

Människors benägenhet till grupptänkande skapar en farlig frestelse för alla som deltar i politik och samhällsdebatt. Det är lätt att få bekräftelse och genomslag genom att säga vad ens vänner tycker om att höra. Det är i regel mindre populärt att påpeka det egna resonemangets svagaste länk eller framhålla något positivt hos motståndarna. I EU-länderna är det således lättare att bli populär på att beskriva de problem som invandring från länder utanför EU skapar för oss, än på att sträva efter ömsesidig förståelse eller rent av se frågan ur invandrarnas perspektiv.

Det är synd, ty vad både EU och världen i stort behöver är en vilja att överbrygga klyftor, minska spänningar mellan grupper och förmå människor att samarbeta även med dem som uppfattas tillhöra andra grupper än de själva.

Grupptänkandets dominans i den politiska diskussionen är tyvärr nästan fullständig. Utöver invandringsdiskussionen innebär vänsterns förkärlek för identitetspolitik att människor ofta kategoriseras på basis av kön, klass, sexuell läggning eller någon annan egenskap som antas ha politisk relevans. Till och med vanlig politisk journalistik tycks vara nästan synonymt med att dela upp människor i grupper och diskutera hur olika förslag ”slår mot” exempelvis landsortsbor, ensamstående mammor eller arbetslösa.

Finns det något alternativ? Ja faktiskt, men det kan uppfattas som radikalt. Nästa gång du hamnar i en politisk diskussion, testa att resonera utifrån en princip om hur samhället borde vara organiserat i stället för att diskutera hur mycket olika grupper vinner eller förlorar. Det är varken lätt eller publikfriande, men det är långt ifrån omöjligt. Det finns också politiker som försöker höja sig över det enkla grupptänkandets logik. De förtjänar din röst.

Andreas Bergh